

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมืองมีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเมือง และศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง แหล่งข้อมูลได้แก่ นักเรียนโรงเรียนกวีละวิทยาลัย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ อายุ 15 – 18 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึกแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ตลอดจนมีการสนทนากลุ่มย่อยจากวัยรุ่นกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ กลุ่มเพื่อนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำข้อมูลมาแยกแยะ ตรวจสอบข้อมูล ตีความโดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมืองพบว่า
 - 1.1 ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคอาหารนอกบ้าน ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมืองวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง ส่วนใหญ่มีช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคอาหารนอกบ้าน โดยอาศัยช่องทางการเรียนรู้ที่เป็นทางตรง ได้แก่ ครอบครัว มากที่สุด และวัยรุ่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคอาหารนอกบ้านจากช่องทางการเรียนรู้ที่เป็นทางอ้อม ได้แก่ ช่องทางการเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารนอกบ้านตามสมัยนิยม หรือแฟชั่นที่ได้เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่อโฆษณาต่าง ๆ โดยเริ่มการเรียนรู้จากการสังเกต การได้เห็นการเลียนแบบตลอดจนเชื่อตามสื่อโฆษณา นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีช่องทางการเรียนรู้ด้านการรับประทานอาหารนอกบ้านจากกลุ่มเพื่อน
 - 1.2 ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรม การบริโภค ด้านการแต่งกายของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง วัยรุ่นหญิงมีช่องทางการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชนต่าง ๆ มากกว่าช่องทางการเรียนรู้จากครอบครัว และการที่วัยรุ่นมีช่องทางการเรียนรู้ในด้านการแต่งกายตามรสนิยมของตนเองนั้น ได้เรียนรู้จากช่องทางด้านการอบรม ขัดเกลาของครอบครัว แต่

ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคด้านการแต่งกายตามสมัยนิยมหรือแฟชั่นนั้น ส่วนใหญ่วัยรุ่นทั้งชายและหญิงมีช่องทางการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนและสื่อต่างๆ

1.3 ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรม การบริโภคของนักเรียนวัยรุ่น ด้าน
 นันทนาการของวัยรุ่นในเขตเมือง ส่วนใหญ่จะดูหนังฟังเพลง การไปดูภาพยนตร์ การเดินชมสินค้า ตามศูนย์การค้าหรือห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังชอบเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจตามสถานเริงรมย์ประเภทต่าง ๆ

การนันทนาการเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ยามว่าง แต่บางครั้งวัยรุ่นก็จะใช้ช่องทางการเรียนรู้ด้านนันทนาการในการไปเที่ยวตามสถานเริงรมย์ ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นทั้งชายและหญิง ได้เรียนรู้ด้านนันทนาการจากกระแสทางสังคม จากกลุ่มเพื่อนที่มีอิทธิพลต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคจนเป็นผลต่อพฤติกรรม โดยการเลียนแบบเพื่อนมากที่สุด และกลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เด็กวัยรุ่นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่อาจไม่ได้รับจากช่องทางการเรียนรู้จากครอบครัว หรือผู้ใหญ่

2. เจ็อนไขป้จจ้ยที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง

- 2.1 สถานภาพด้านครอบครัว โรงเรียน ชุมชน
- 2.2 ด้านกลุ่มเพื่อน
- 2.3 ด้านสื่อ
- 2.4 ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.1 สถานภาพด้านครอบครัว โรงเรียน ชุมชน พบว่า ครอบครัวเป็นเจ็อนไขป้จจ้ยที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภค ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำให้วัยรุ่นเกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอด การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และเกิดการเรียนรู้จนเป็นวัฒนธรรม ทั้งด้านการบริโภค การแต่งกาย และการนันทนาการ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น โดยมีช่องทางการเรียนรู้จากการอบรมสั่งสอน สังเกต การเลียนแบบ การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัว ผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอนโดยตรงคือ พ่อ-แม่ จะเห็นได้ว่าการบริโภคอาหารของเด็กวัยรุ่นนอกบ้านจะเริ่มต้นจากครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งปัจจุบันครอบครัวในเขตเมืองส่วนใหญ่ เป็นครอบครัวเดี่ยว พ่อ แม่ ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน พบว่าให้วัยรุ่นไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร และมีเวลาที่จะออกไปรับบริโภค

อาหารนอกบ้าน ซึ่งในการออกไปบริโภคอาหารนอกบ้านก็จะมีเรื่องของการแต่งกายและการนัดหมายการเข้ามารวมอยู่ด้วย

โรงเรียน เป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้การบริโภคของวัยรุ่นเป็นแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตเพราะโรงเรียนมีการจัดการศึกษาตามหลักสูตร มีทั้งด้านวิชาการ และกิจกรรมต่าง ๆ การจัดหลักสูตร การจัดการการสอนเป็นเงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนวัยรุ่นมีเวลาว่าง เช่น ความอิสระที่ให้นักเรียน ศึกษาค้นคว้าเอง แต่นักเรียนบางกลุ่มไม่ใช่คาบอิสระ ดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ กลับนำตามอิสระหรือช่วงเวลาที่พอจะหนีเรียนได้ ไปเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภค การแต่งกายและการนัดหมายการเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มนักเรียนเอง

บทบาทของครูเป็นผู้ถ่ายทอดในทางวิชาการ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ถ่ายทอดวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปสอนวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริโภคอาหาร การแต่งกายและการนัดหมายการนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะไม่ค่อยเน้นมากเท่าวิชาสามัญเพราะโรงเรียนมุ่งที่จะให้นักเรียนแข่งขันกันเรียนวิชาสามัญ เพื่อเข้ามหาวิทยาลัยให้มากที่สุด เพื่อชื่อเสียงของโรงเรียนตนเอง จึงทำให้เป็นเงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อให้นักเรียนบางกลุ่มที่ไม่ชอบวิชาสามัญ หรือนักเรียนที่มีปัญหาจากด้านอื่น ๆ เช่น ด้านครอบครัว ขาดความดูแลเอาใจใส่ ขาดความเข้าใจจากครู ทำให้นักเรียนวัยรุ่นหันไปเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคด้วยตนเอง

ชุมชน วัยรุ่นในชุมชนเมืองเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรม แบบเดียวกัน พบว่าวัยรุ่นชายและหญิงส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคนที่อยู่ระดับเดียวกัน หรือโรงเรียนเดียวกัน มีการศึกษาหาความรู้ร่วมกัน การทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนร่วมกัน แต่บางกลุ่มก็มีการเรียนรู้วัฒนธรรมในทางที่ผิด เช่น การบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกายและการนัดหมายการที่ผิดจากวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเกินไป มีการเที่ยวกลางคืน มั่วสุมกัน ดิตยาเสพติด เป็นต้น

2.2 กลุ่มเพื่อน พบว่า กลุ่มเพื่อนเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับวัยรุ่นมากกว่าบุคคลอื่น วัยรุ่นมีความต้องการที่จะเรียนรู้ เลียนแบบ จากบุคคลในกลุ่มวันเดียวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนจากกันและกัน และมีการเลียนแบบและมีช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคต่าง ๆ จากเพื่อนสมาชิกกลุ่มเดียวกัน ทั้งด้านการบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย การนัดหมายการ ส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นตรงกัน มีการทดลองดื่มกิน เที่ยว ในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ด้วยกันเพื่อสนองความต้องการของตนเองและเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบทบาทของครูบางคนด้วยเพราะครูคือบุคคลที่มีความศรัทธา

และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม ดังนั้น ครูที่มีวิธีการสอน มีการวางตัวเป็นมิตร มีความสามารถ ก็สามารถจูงใจเด็กให้ปฏิบัติตาม สามารถสร้างบรรยากาศของห้องเรียนให้เกิดการเรียนรู้ ครูที่แสดงท่าทีที่ไม่ ยุติธรรม หรือแสดงความลำเอียง และอคติกับนักเรียน ส่งผลให้เป็นเงื่อนไขปัจจัยให้นักเรียนวัยรุ่นหนีเรียนในห้องไปเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคนอกห้องเรียนได้ แม้ว่าจะมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ให้เด็กได้เรียนตามความถนัดหรือความสนใจ เช่น ชมรมกีฬา ชมรมดนตรี ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็ตาม

2.3 ด้านสื่อ พบว่า สื่อมวลชน เป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อช่องทางของวัฒนธรรมการบริโภคในการเรียนอย่างหนึ่ง สื่อมวลชนจะมีลักษณะแตกต่างจากตัวแทนการขัดเกลาอื่น ๆ สื่อจะไม่มีการสอนโดยตรงและเป็นต้นแบบของพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรมการคบเพื่อน การบริโภคและการนันทนาการ พฤติกรรมเหล่านี้จะสอดแทรกอยู่ในรายการต่าง ๆ อย่างแนบเนียน วัยรุ่นจะเรียนรู้โดยการเลียนแบบตัวแบบจากสื่อ เช่น ดารา นายแบบหรือบุคคลที่วัยรุ่นชื่นชอบจากเนื้อหาต่าง ๆ ของรายการซึ่งสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นทั้งสิ้น

2.4 ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พบว่า เป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวัยรุ่น สภาพสังคมของครอบครัวมักขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวใดก็มีสภาพเศรษฐกิจดี มีรายได้มากกว่ารายจ่าย มีเงินเก็บออม จำนวนมาก ครอบครัวนั้นก็จะมีสภาพแวดล้อมที่ดี สามารถมีเงินให้ลูกใช้จ่ายเป็นค่าบริโภคอาหารนอกบ้าน มีการแต่งกายและการนันทนาการ ตามที่ลูกต้องการสามารถเข้าสังคมกับบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างสบายใจ และมักได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมากกว่าวัยรุ่นที่มีสภาพสังคมเศรษฐกิจต่ำ และวัยรุ่นทั้งชายและหญิงที่ครอบครัวอยู่ในสภาพเศรษฐกิจต่ำมักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด สิ่งแวดล้อมไม่ดี ส่วนใหญ่แล้วมักเข้าสังคมกับบุคคลอื่นที่มีฐานะเศรษฐกิจดี หากเข้าได้ก็เป็นแบบวัยรุ่นที่ชอบปิดบังฐานะทางบ้านของตนเอง หรือเข้าสังคมกับคนที่มีฐานะเศรษฐกิจดีก็ว่าอย่างไรก็ตาม มักได้รับการยอมรับจากสังคมน้อย การเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคก็มักจะเป็นไปอย่างไม่สะดวกและที่สำคัญพบว่า สภาพเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูตลอดจนความสัมพันธ์และการเรียนรู้ของวัยรุ่นมาก

วัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภค คือ อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีการผลิต รวมทั้งวัฒนธรรมภายนอกที่ไหลบ่าสู่สังคมเมืองของไทย เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอิทธิพลและผลกระทบต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่น เพราะวัฒนธรรมมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาไม่ได้หยุดนิ่ง ทำให้วัยรุ่นเกิดค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมเดิม โดยมีสถาบันหลัก ซึ่งหมายถึง

ระบบครอบครัว วิธีการอบรมเลี้ยงดู เศรษฐกิจและการเมืองเป็นเงื่อนไขปัจจัยในการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคในชั้นพื้นฐานเบื้องต้น และมีสถาบันรอง ซึ่งหมายถึง การค้นพบ การคิดค้นเครื่องมือเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น การหยิบยืมความคิด ความเชื่อ หรือเทคโนโลยี การผลิตจากวัฒนธรรมอื่น ที่ไหลบ่าเข้ามา หรือ การครอบงำทางวัฒนธรรมซึ่งหมายถึง การปะทะสังสรรค์ระหว่างกลุ่มทางสังคม ซึ่งกลุ่มเดียวกันมักจะเกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างกันและกันไปในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ของกลุ่มคนในสังคมที่มีเงื่อนไข ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้หลายอย่าง เช่น สถานภาพครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กลุ่มเพื่อน สื่อ และสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเรียนรู้วัฒนธรรมของวัยรุ่นในการรับประทานอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย และการนันทนาการขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยเหล่านี้

ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่น ในด้านการรับประทานอาหารนอกบ้าน การแต่งกายและการนันทนาการ มีช่องทางการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชนและสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งวัยรุ่นมีช่องทางการเรียนรู้ที่คล้ายกันคือ การได้รับการเรียนรู้ทางตรง โดยการอบรมสั่งสอนของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน โดยบุคคลในครอบครัวมีการถ่ายทอดและการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและจากโรงเรียนโดยครู-อาจารย์ จากกลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชน โดยการเลียนแบบ

ในด้านช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในด้านการรับประทานอาหารนอกบ้าน การแต่งกายและการนันทนาการ ผู้วิจัยพบในแต่ละด้านวัยรุ่นมีช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคที่แตกต่างกัน ในด้านการรับประทานอาหารนอกบ้าน ช่องทางการเรียนรู้มาจากครอบครัวและกลุ่มเพื่อนโดยครอบครัวที่พ่อแม่มีฐานะก็จะพาวัยรุ่นที่เป็นบุตรไปรับประทานอาหารนอกบ้าน โดยเริ่มตั้งแต่ยังไม่เป็นวัยรุ่น เช่น พาไปรับประทานอาหารตามร้านอาหาร ภัตตาคารและร้านอาหารประเภทเครือข่าย Franchise เช่น KFC McDonald เป็นต้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้ปกครองอยากลองรับประทานและบุตรอยากรับประทานเพราะเห็นตามสื่อ เมื่อมีประสบการณ์เมื่อเข้าวัยรุ่นใช้ชีวิตอิสระมากขึ้น วัยรุ่นก็มีการชวนกันไปรับประทานอาหารตามที่ได้เรียนรู้มาจากการบอกต่อ การไปรับประทานอาหาร

นอกบ้านของวัยรุ่นไม่ได้มุ่งไปรับประทานอาหารอย่างเดียว แต่ไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น ดูหนัง ซั๊อของ เป็นต้น สถานที่จึงเป็นศูนย์การเป็นหลัก

ในด้านการแต่งกาย วัยรุ่นส่วนใหญ่แต่งตามแฟชั่นวัยรุ่น ซึ่งแพร่หลายจากกรุงเทพฯสู่เชียงใหม่ โดยผ่านสื่อสารมวลชน เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และร้านจำหน่ายเสื้อผ้า

การเลียนแบบเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัยรุ่น ดังคำกล่าวที่ว่า เด็กเดินเก่งเหมือนพ่อ หัวเราะเหมือนแม่ แต่งกายเก่งเหมือนยาย ขยาดความคิดเหมือนครู ฐู้มากเหมือนเพื่อน (สุพรรณิ ฐีรเวชเจริญ, 2541, หน้า14) แสดงให้เห็นว่าเด็กเรียนรู้จากบุคคลที่ใกล้ชิด นอกจากนี้ปัจจุบัน การเลียนแบบไม่จำกัดอยู่ที่บุคคลใกล้ชิด แต่ยังเลียนแบบจากคนที่เด่นในสังคม โดยผ่านสื่อต่างๆ

นอกจากนี้วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนเมื่อต้องการให้เพื่อนยอมรับตนเป็นสมาชิกของกลุ่ม วัยรุ่นจึงพยายามทำสิ่งต่างๆ ให้คล้ายคลึงกัน (Whitbeck et.al., 1989, อ้างใน พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539, หน้า 85) วัยรุ่นจึงเลียนแบบพฤติกรรมของกลุ่ม หรือบุคคลที่เขาต้องการได้รับการยอมรับ จึงเห็นได้ว่าจากรูปแบบพฤติกรรมการบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกายและ นันทนาการ วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมที่เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน จะบริโภคอาหารและแต่งกายเหมือนกัน ซึ่งในบางครั้งตัวเองไม่ชอบและไม่ต้องการ แต่เพื่อให้เข้ากับกลุ่มหรือพูดคุยกับเพื่อนได้ ซึ่งในบางครั้งเพื่อให้เข้ากับกลุ่มได้ทำให้วัยรุ่นต้องมีพฤติกรรมที่เสี่ยงและสังคมไม่ยอมรับ พฤติกรรมเป็นไปในทางลบ คือ ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมและวัฒนธรรมเดิม เช่น การเสพสิ่งเสพติด หรือการมีเพศสัมพันธ์กับคนรัก เป็นต้น

ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคในด้านการบริโภคอาหารนอกบ้าน มีช่องทางในการเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัว แต่การรับประทานอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ดได้รับการเรียนรู้จากช่องทางด้านสื่อ ตรงกับงานวิจัยของ นางเยาว์ แยมเวช (2538) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ การบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ด ”

ส่วนช่องทางการเรียนรู้ด้านการแต่งกาย และการนันทนาการ ส่วนใหญ่ได้รับการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนและสื่อตัวแบบและที่น่าสนใจอีกช่องทางหนึ่ง คือ การเรียนรู้ด้านนันทนาการ ได้แก่การเที่ยวตามสถานเริงรมย์ การเสพยาเสพติด ซึ่งวัยรุ่นได้รับการเรียนรู้จากสื่อประเภทเพจเจอร์และโทรทัศน์ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ มนต์ชัย นินนานนท์ (2534)

การเลียนแบบ ในปัจจุบันนี้ต้นแบบของวัยรุ่น ในพฤติกรรมต่างๆ คือ บุคคลที่วัยรุ่นเห็นคุณค่า ศรัทธา หรือใฝ่ฝันจะเป็น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็คือ เพื่อน ดารา หรือนักร้อง

ยอดนิยมที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ซึ่งวัยรุ่นจะให้ความสำคัญ และเลียนแบบพฤติกรรม การบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย และนันทนาการของต้นแบบ เพราะในปัจจุบัน กระแสการบริโภคนิยม เข้ามามีบทบาทและมีผลกระทบต่อวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นมีช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ ๆ จากสื่อ จนเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่น

นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นที่สำคัญเป็นเบื้องต้นแรก คือ ช่องทางจากครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นแหล่งที่สำคัญในการให้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแก่เด็ก ในการที่จะหล่อหลอมให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นผู้มีวัฒนธรรม จริยธรรม ค่านิยม (โสภา ชปิลมันน์, 2536, หน้า 3) ครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ วัฒนธรรม ในหลายๆ ด้าน เช่น การบริโภค อาหารนอกบ้าน การแต่งกาย และการนันทนาการ ซึ่งในอดีตครอบครัวจะมีบทบาทมากแต่จากการวิจัยนี้พบว่า ปัจจุบันครอบครัวมีบทบาทน้อยลง ทั้งนี้เพราะว่าในปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนไป ซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตและครอบครัวเปลี่ยนไปด้วย พ่อแม่ต่างทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาใกล้ชิดดูแลอบรมสั่งสอนเหมือนเมื่อก่อน และประกอบกับในสังคมเมืองส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่มีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลืออบรมสั่งสอนเด็กเหมือนเมื่อก่อน และสิ่งสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครอบครัวก็คือได้มีสถาบันอื่นทำหน้าที่ที่กลมกลืนได้ดีกว่า มีวิธีการที่แบบยลกว่า และเด็กได้มีโอกาสปฏิสังสรรค์มากกว่า คือ โรงเรียน เพื่อน สื่อมวลชน สถาบันดังกล่าวได้นำเสนอข่าวสารต่าง ๆ มากมายผ่านตัวแทนของสถาบัน ทำให้ครอบครัวมีบทบาทน้อยลงซึ่งสอดคล้องกับ พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539, หน้า 250) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันทำให้สิ่งอื่นๆ เข้ามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กแทนครอบครัว การให้เวลากับสมาชิกในครอบครัวมีน้อยลง เด็กใช้เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนมากขึ้น

สภาพครอบครัวของวัยรุ่นในเขตเมืองมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านการศึกษาระดับสูง เศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้ครอบครัวมีวิธีการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนแตกต่างกันไปซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ทางสังคมของวัยรุ่นแตกต่างกัน กล่าวคือ ในครอบครัวที่อบอุ่น จะมีความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรอย่างใกล้ชิด ทำให้ครอบครัวมีความรัก ความผูกพัน เอาใจใส่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข มีสุขภาพจิตดี วัยรุ่นได้เรียนรู้จากครอบครัวโดยการได้รับการอบรมสั่งสอน สั่งเกต และเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ทั้งสิ้น (พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539, หน้า 143) ผลจากการวิจัยพบว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่น มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว มีพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้ความสำคัญและใกล้ชิดกับลูก รู้จักใช้จิตวิทยาใน

การอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างเป็นกันเอง รู้จักใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ จึงทำให้วัยรุ่นได้รับความรักความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว มีพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้ความสำคัญและใกล้ชิดกับลูก รู้จักใช้จิตวิทยาในการอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างเป็นกันเอง รู้จักใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ จึงทำให้วัยรุ่นได้รับความรักความอบอุ่นศรัทธาเชื่อฟังในคำสอน โดยการสังเกต เลียนแบบ และแสดงพฤติกรรมทางสังคมไปในทางสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิดกมล สังข์ทอง (2536) ที่พบว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยของวัยรุ่นที่สำคัญที่สุดคือ การเป็นตัวแบบของพ่อแม่ ซึ่งอบรมเลี้ยงดูลูกโดยใช้เหตุผลให้ความรักความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นอาจเนื่องมาจากการทะเลาะเบาะแว้ง เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างพ่อ แม่ ลูก ทำให้บรรยากาศในครอบครัวขาดความสัมพันธ์ที่ดี ขาดความรักความเอาใจใส่ พ่อแม่ละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูก เด็กก็จะออกจากบ้านไปเรียนรู้วัฒนธรรมจากสังคมนอกบ้าน และมักส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มักจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแก่ตนเองและสังคม เช่น ออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านตาม ผับ ศูนย์การค้า สถานเริงรมย์ต่างๆ เล่นการพนัน เสพสิ่งเสพติด ชอบเที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิงเริงรมย์ มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

จากการศึกษาพบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น เช่น ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง พ่อแม่ไม่มีเวลา พ่อแม่เลี้ยงลูกไม่ถูกวิธี เช่น เข้มงวดเกินไป ไม่รู้จักใช้เหตุผล ไม่เข้าใจลูกวัยรุ่น หรือปล่อยตามใจเกินไป มุ่งแต่ทำมาหากินไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูก วัยรุ่นที่มีปัญหาคล้ายกันมักมีนิสัยคล้ายคลึงกันด้วย มักจะชักชวนกันไป ในทางที่ไม่เหมาะสม บางคนถูกลงโทษจากฝ่ายปกครอง บางคนต้องถูกให้ออกจากโรงเรียนหรือถ้ายังไม่ออกก็มีผลการเรียนต่ำ แม้ว่าจะเคยเรียนดีมาก่อนด้วยสาเหตุที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดีเช่น เกเร ชอบเที่ยวในเวลากลางคืน หรือหนีเรียนเป็นประจำ จากการติดตามผลอย่างต่อเนื่องพบว่าวัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่ประสบความสำเร็จในโรงเรียนและไม่สามารถศึกษาต่อสถาบันที่ตนเองคาดหวังไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ มหานรินทร์กุล (2532) ที่พบว่า วัยรุ่นที่ต้องคดีทำร้ายร่างกายผู้อื่นด้วยมีดขามูไรในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ปล่อยปละละเลย ไปสนใจคบเพื่อนที่มีลักษณะทางสังคมเหมือนกันและถูกชักจูงง่าย มีบุคลิกไม่สมวัยอ่อนไหวง่าย มีความก้าวร้าวสูง จึงมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมออกมารุนแรง ส่วนวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมทั้งที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ บางประการ โดยทั่วไปจะมีความประพฤตินิสัยเรียบร้อยเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป บางคนมีผลการเรียนดีเป็นผู้นำนักเรียน แต่มีปัญหาเกี่ยวกับ

ส่วนตัว เนื่องจากขาดความรักความอบอุ่นเพราะครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง จึงหาทางชดเชยด้วยการอยู่ใกล้ชิดกับคนรักจนกระทั่งนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งเป็นปัญหาส่วนตัวที่ไม่สามารถเล่าสู่ให้ใครฟังได้

โรงเรียน เป็นสถาบันที่สำคัญ ด้านการเรียนรู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการอบรมสั่งสอนทั้งด้านวิชาความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เด็กมีคุณสมบัติตามบรรทัดฐานของสังคม โรงเรียนเป็นเงื่อนไขปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อในด้านการบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย และการนันทนาการ ตลอดจนการถ่ายทอดการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมต่างๆ ที่ครูอาจารย์เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ มีการเรียน การปฏิบัติ การวัดผลประเมินผล ซึ่งเด็กต้องใช้เวลาในโรงเรียนมากกว่าที่อื่น

สภาพปัจจุบันโรงเรียนมีการถ่ายทอดความรู้ในด้านวิชาการ มากจนล้นด้านคุณธรรม ครูในปัจจุบันเป็นเพียงผู้บอกความรู้ทางด้านวิชาการเท่านั้นเด็กไม่สามารถใช้เป็นที่ปรึกษาหรือยึดเป็นต้นแบบได้เด็กบางคนบอกว่าครูไม่มีความจริงใจ ไม่เข้าใจเด็ก การสอนเป็นทางการจนเกินไปเด็กเรียนเพื่อทำคะแนนมากกว่าเรียนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทำให้วัยรุ่นต้องเรียนหนักทางท่องจำเนื้อหาวิชามากเกินไปไม่มีเวลาทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

กลุ่มเพื่อนเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในด้านการบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย การนันทนาการ ซึ่งช่องทางการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เหล่านี้ได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน โดยวัยรุ่นเรียนรู้โดยการมีความสัมพันธ์จากเพื่อน การที่ต้องการการยอมรับจากเพื่อนการยอมรับแบบแผนและกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันของวัยรุ่น โดยมีเป้าหมายช่วยเหลือกันมีความสนใจร่วมกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมกลุ่มเดียวกัน การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนมักเป็นแบบไม่เป็นทางการและไม่มีการบังคับ แม้ว่าวัยรุ่นจะมีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน วัยรุ่นก็จะพยายามปรับตัวเข้าเป็นพวกเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของโทซิมและแฮมเมอร์ (Tosim and Hammer, 1977, pp.277-286) กล่าวถึงสาเหตุของการเข้ากลุ่มไว้ว่า เกิดจากความต้องการทางสังคม อยากมีเพื่อนอยากมีการสมาคม การได้รับการยอมรับ (Group Membership)

เพื่อนเป็นทั้งตัวแบบของช่องทางการเรียนรู้และเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ทางอ้อมโดยการสังเกต การเลียนแบบ การชักชวน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนจึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง ทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด โดยช่องทางจากสื่อสารกันแบบปากต่อปากมีการรับรู้ในกลุ่มเพื่อนอย่างรวดเร็ว และขยายออกไปสู่วัยรุ่นกลุ่มอื่นอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่าบุคคลที่เป็น

แกนนำของกลุ่มจะเป็นตัวแบบให้กลุ่มเพื่อนเลียนแบบพฤติกรรม เช่นกรณีของสมชายจะเป็นผู้นำในด้านแฟชั่น การเที่ยว และกรณีของศจีจะเป็นผู้นำในเรื่องยาเสพติด โดยอาศัยการรับประทานอาหารนอกบ้านเป็นการบังหน้า แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีเงื่อนไขปัจจัยอื่นๆที่ทำให้มีผลกระทบต่อวัยรุ่นในการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภค ในด้านการรับประทานอาหารนอกบ้านการแต่งกาย และการนั่งทนตากการร่วมอยู่ด้วย

สื่อมวลชนเป็นเงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน โดยสื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอการเรียนรู้นี้แก่วัยรุ่น สื่อมวลชนสามารถถ่ายทอดความคิด แก่นในสังคมอย่างกว้างขวาง (กฤษณ์ ทองเลิศ, 2539, หน้า 131)

สื่อมวลชนเป็นเงื่อนไขปัจจัยหนึ่ง ที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่น เพราะสื่อมวลชนมีลักษณะธรรมชาติของสถาบันที่แตกต่างจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน ผลการวิจัยนี้ พบว่าสื่อมวลชน เป็นเงื่อนไขปัจจัยอย่างมากในการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง เพราะในเขตเมืองมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนที่ช่วยในการเอื้ออำนวยให้มีการเรียนรู้ที่รวดเร็ว ในการนำเสนอตลอดทั้งวิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ มีเทคโนโลยีที่น่าสนใจ

ลักษณะของสื่อมวลชนที่ต่างจากสถาบันอื่นตรงที่ว่าสื่อมวลชนที่เป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ล้วนเป็นองค์กรทางธุรกิจ ซึ่งต้องแสวงหากำไรจากการประกอบธุรกิจ ดังนั้นสิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอ จึงต้องมีการแข่งขันเพื่อดึงดูดผู้บริโภคให้มากที่สุด สื่อมวลชนจึงต้องทำทุกวิถีทางเพื่อยุ่และชักจูงความคิดให้คนเชื่อและคล้อยตาม เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าโดยอาศัยเทคโนโลยีต่างๆ ที่ซับซ้อนและแนบเนียนกว่าสถาบันอื่นดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2539, หน้า 49) กล่าวว่าสื่อมวลชนไม่ได้สะท้อนความเป็นจริงทางสังคม แต่ทำหน้าที่สร้างสังคมและกระบวนการสร้างโลกแห่งความเป็นจริงทางสังคม ให้เกิดขึ้นในสมองของผู้รับผ่านสื่อมวลชนอันซับซ้อนกว่าการทำงานของสถาบันอื่น

สื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการเรียนรู้ของวัยรุ่น คือ โทรทัศน์ เพราะโทรทัศน์กลายเป็นสื่อประจำวันที่สามารถเข้าถึงทุกครัวเรือน ที่สามารถมี โทรทัศน์ไว้รับข่าวสารความรู้ และความบันเทิง ที่มีรูปแบบรายการหลากหลายให้เลือกชม โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่มีอิทธิพล ตัวแบบในโทรทัศน์ เช่นบุคคลที่สำคัญ ดารา นักร้อง ผู้มีชื่อเสียงที่ออกรายการโทรทัศน์ เป็นเงื่อนไขปัจจัย ที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่สำคัญ เพราะ วัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบเลียนแบบและแสวงหาสิ่งแปลกใหม่และน่าตื่น

เด่น โดยไม่คำนึงว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ โดยเฉพาะเป็นตัวแบบที่เขาศรัทธา จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้วัยรุ่นเลียนแบบการแต่งกายเหมือนนักร้องที่ชื่นชอบแม้ว่าเสื้อผ้าเหล่านั้น ไม่เหมาะที่จะใส่มาเดินบนถนนก็ตาม

เศรษฐกิจและสังคม เป็นเงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่น ในเขตเมือง เพราะวัยรุ่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ย่อมมีโอกาสในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ได้มากกว่าวัยรุ่นที่มีเศรษฐกิจไม่ดี และวัยรุ่นที่อยู่ในเขตเมืองส่วนใหญ่ เป็นวัยรุ่นที่มีฐานะเศรษฐกิจปานกลางหรือสูง เพราะชุมชนเมืองหรือเขตเมืองมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จึงทำให้มีเศรษฐกิจค่อนข้างดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง

การที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ทำให้สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ขาดโอกาสที่จะแสวงหาความบันเทิง เพื่อผ่อนคลายความเครียด ส่วนในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมสูง ก็อาจได้รับผลกระทบทางลบต่อการเลี้ยงและอบรมเด็กในครอบครัวได้เช่นกัน ถึงแม้วัยรุ่นที่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจสูง มีโอกาสได้แสวงหาความบันเทิง ได้ดีกว่าวัยรุ่นที่มีเศรษฐกิจต่ำ แต่ก็จะได้รับผลกระทบในทางลบเพราะครอบครัวมีภาระหน้าที่ต้องทำมาก มีเงินมาก ก็ใช้แต่เงินในการเลี้ยงดูลูก มักจะเลี้ยงดูลูกแบบตามใจทุกอย่าง และปกป้องลูกมากเกินไป เพราะมีฐานะดีที่จะทำเช่นนั้นได้ ทำให้เด็กวัยรุ่นขาดความเข้าใจในสิ่งที่ควรและไม่ควร เอาแต่ใจตนเอง และไม่คอยเห็นค่าของเงินเท่าที่ควร (อ้างใน ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคณะ, 2528)

วัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขปัจจัยอีกอย่างหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคเพราะวัฒนธรรมจะเป็นตัวกำกับการเรียนรู้พฤติกรรมของวัยรุ่น เช่น วัยรุ่นชายสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคอาหารนอกบ้านมากกว่าวัยรุ่นหญิง ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นหญิงได้รับการ อบรมเลี้ยงดูในการรับประทานอาหารในบ้านมากกว่าชาย ส่วนการเที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ในตอนกลางคืนวัยรุ่นชายจะเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนและสื่อมากกว่าวัยรุ่นหญิง

จากการวิจัยพบว่า ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง ด้านการรับประทานอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย การนันทนาการ เกิดจากช่องทางการเรียนรู้จากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งช่องทางการเรียนรู้เหล่านี้ ยังเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมืองด้วย

ข้อเสนอแนะ

ช่องทางเรื่องการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นนี้ ได้ค้นพบช่องทางและเงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ หลายช่องทาง เรียงลำดับความสำคัญและควรนำช่องทางและเงื่อนไขที่ค้นพบได้นี้ไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ครอบครัว พ่อ-แม่ ควรเข้าใจธรรมชาติของลูกซึ่งเป็นวัยรุ่น และควรเป็นแบบอย่างที่ดีต่อลูก มีความตระหนักถึงอารมณ์ของลูกที่เป็นวัยรุ่น มีการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการออกไปบริโภคอาหารนอกบ้าน

2. โรงเรียน ควรจัดหลักสูตรที่สนองความต้องการและสนใจของนักเรียนวัยรุ่น เนื้อหาสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งหลักสูตร ควรจัดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและส่งเสริมให้นักเรียนวัยรุ่นมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

ในส่วนของตัวครูควรเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของนักเรียนวัยรุ่น เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกๆ ด้าน ครูควรเป็นที่ปรึกษาและมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนวัยรุ่น

3. กลุ่มเพื่อน ควรมีกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบในทางบวกร่วมกัน มีการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจของสมาชิกในกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน ในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

4. สื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก หน่วยงานของรัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องควรควบคุมดูแลด้านสื่อต่างๆ ให้ตระหนักถึงหน้าที่ ในการนำเสนอสื่อต่างๆ

5. สภาพเศรษฐกิจและสังคม แม้ว่าสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม จะไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของนักเรียนวัยรุ่น แต่ก็มีอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่ออบรมเลี้ยงดูของ พ่อแม่ มาก และการอบรมเลี้ยงดูนี้เองที่มีผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ดังนั้น พ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงหรือต่ำก็ตามควรให้เด็กได้เข้าใจและยอมรับในฐานะเศรษฐกิจของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมืองมากที่สุด จึงเห็นควรที่จะมีการ

เจาะลึกเกี่ยวกับวัยรุ่นในโรงเรียน ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สามัญในเขตเมือง ซึ่งมี
ช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีเงื่อนไขปัจจัยที่เอื้ออำนวย การวิจัยครั้งต่อไป จึงนำ
จะเป็นการศึกษากลุ่มวัยรุ่นที่มาจากอำเภอรอบนอกและพักในหอพัก ก็อาจจะทำให้ได้
ข้อมูลที่แตกต่างออกไป

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University